

Sandi Blagonić, *Istrijani protiv Istrana: diskurzivna konstrukcija identiteta i simbolička natjecanja*, Zagreb: Jesenski i Turk, 2016., 183 str.

Knjiga Sandija Blagonića govori o raščlanjivanju, objašnjenju te konstrukciji identiteta, dakle, mnogostrukih identiteta Istre, odnosno Istrijana i onih drugih, Drugih s velikim d – Istrana. Knjiga je prilagođen i u znatnom obimu smanjen Blagonićev doktorski rad. *Istrijani protiv Istrana* prvenstveno je hrabra knjiga, što se da iščitati iz samoga naslova. Nismo mi Istrijani (starosjedioci, odnosno stariji sjedioci) tako dobri i miroljubivi kao što bismo željeli biti ili kao što si to često pripisujemo.

Blagonić će ponajprije analizirati utjecaj političkih elita na uspostavu simboličkoga sustava i to kroz simbolička natjecanja. Uvidjet će učinak simbola na grupnu koheziju, kao i na društvenu legitimaciju aktera uključenih u natjecanje te u konačnici kako suprotstavljene grupe manipuliraju simbolima.

Svoje istraživanje Blagonić smješta na prijelaz iz 20. u 21. stoljeće, kada se, kako on kaže, mobilizira istrijanstvo nasuprot također mobiliziranoga hrvatstva naspram jugoslavenstva. Međutim, struktura mnogostrukosti identiteta upravo u odnosu istrijanstva prema hrvatstvu dolazi do izražaja jer je riječ o identitetima koji su samo u nekih aktera isključivi (dakle, ili sam Hrvatica ili sam Istrijanka), dok je ipak kod većine riječ o različitim razinama višestrukih identiteta.

Knjiga ima 183 stranice, uz uvod je sadržaj podijeljen u još pet cjelina te slijede zaključak, literatura i kazalo. Zanimljiva naslovnica bila je birana preko interneta. Izdavač je zagrebački Jesenski i Turk, koji je već objavio Blagonićeve knjige *Kad Hrvati marširaju* (2007.) i *Od Vlaha do Hrvata* (2013.).

U prvom poglavlju „Kako se to mora biti Hrvat?“ Blagonić uspoređuje popise stanovništva iz 1981. i 1991. na hrvatskom području Istre, a analiza ukazuje na značajan rast regionalno opredijeljenih stanovnika u odnosu na stanovnike koji su se opredijelili kao Hrvati. Regionalno opredijeljeni ispitanici su se udeseterostručili, dok varijabla materinski jezik nema tako značajnu razliku u rezultatima. Mnogim je Istrijanima hrvatski jezik ujedno i materinski jezik. Paralelno se nakon izbora 1990. razvija politička stranka Istarski demokratski sabor (IDS) gotovo kao prototip Hrvatskoj demokratskoj zajednici (HDZ), no njezina su težišta u transgraničnosti, autonomizmu i demilitarizaciji Istre. Nadalje, autor do u detalje razgraničava „velike“ od „malih“ Hrvata odnosno „pravih“ od „manje pravih“ Hrvata do, primjerice,

rečenice: „Veliki Hrvati se krste kad su veliki, a mali Hrvati dok su mali.“ Međutim, autor u svojim navođenjima, citatima, promišljanjima i zaključcima nije jednostran. Odgovornost naspram odabranoj temi, kao i znanosti samoj, Blagonić iznova i iznova opravdava fokusirajući se na interpretaciju i viđenje obiju strana naspram istih simbola, uključujući i dualizam oko mišljenja što kome znači biti „veliki“ Hrvat. Poglavlje završava ponudjenim zaključkom da se istrijanstvo smiruje kako se na političkoj sceni smiruje i „veliko“ hrvatstvo.

Sljedeće poglavlje – „Istrijanstvo: Istrijani vs. Istrani“ – problematizira naziv Istrijan koji postaje politički vidljiv nakon 1990., iako se i prije, naravno, rabio. Biti Istranin ili Istrijan označava i politički i svjetonazorski stav. Zaključak je da se paralelno s istrijanizacijom Istre istrijaniziraju i političari. Sve se više od političara čuju *mi*-govori, odnosno da je IDS-ova postala politika svih ljudi Istre jer je to način razmišljanja i način življenja. No, dok je to rječnik političara, Blagonić kao znanstvenik razumije i kritički interpretira politiku, a ono što problematizira je politički tretiran pojam *convivenza* koji olako prelazi i u pseudoznanost, kako on to naziva. Sociolog Boris Banovac će tu karakteristiku, *convivenzu*, navesti kao najvažniju vrijednost istarskoga multikulturalizma i kao primjer navesti uključivanje Talijana u istarski narodnooslobodilački pokret. Međutim, ovu današnju *convivenzu*, koja ima političku konotaciju, nemoguće je interpretirati bez konteksta vremena. Blagonić *convivenzu* analizira kao dinamični pojam koji je nemoguće prenijeti iz jednoga u drugo stoljeće. Riječ je, prema Blagoniću, o pokušajima kako nacionalističkoga, tako i regionalističkoga diskursa da se etnizira povijest, da se etnička oznaka fabricira u vremenu u kojem uopće nije postojala. Krije se napor da se identitet utemelji u što je moguće dubljoj prošlosti reflektirajući pritom dominantno popularno očište u primordijalizmu i statičnosti etičkih skupina. Blagonić vidi *convivenzu* kao reakciju IDS-a na vladajuće homogene Hrvate i hrvatstvo.

Poglavlje „Istrijanski *regere fines*: tradicijska kultura i Balkan u diskurzivnoj konstrukciji identiteta“ problematizira kićenje sadašnjosti ornamentima staroga i izvornoga. Blagonić analizira, kroz ironiju, Hrvate koji su stariji od sebe samih pa do „Hrvatskoga Apoksiomena“, kada prisvajamo sve što vrijedi na etničkom teritoriju. Tako je i taj kip strugača hrvatski (iako je izrađen prije Krista) jer je nađen u današnjim hrvatskim vodama. Progovara o folklorizmu u hrvatskoj politici od 90-ih godina do danas krenuvši od trobojnih tkanica na tradicijskoj nošnji pa sve do himne. Blagonić

naglašava uvijek i samo konstrukt granica, bile one etničke, regionalne ili nacionalne. Stvarne granice ne postoje. Primjerice, nekome je Istra „priko Učke“, a nekome je Hrvatska „priko Učke“. Traženje specifičnoga, a zanemarivanje sličnoga u kulturi, strategija je jačanja identitetske konstrukcije. Tu se Blagonić osvrće na termin istarska ljestvica, ali i na (tako nam specifične) kažune koji su u jednom trenutku izmješteni i postali zahodima. Upravo je u pobuni i reakciji na tu novu funkciju uočljivo vrednovanje kažuna kao vrlo važnoga simbola identiteta. Stoga je i tadašnji istarski župan Ivan Jakovčić zatražio da se ti kažuni na odmorištu istarske autoceste sruše ili prenami-jene te tako postaju turistički infopunkt.

U narednom poglavlju, o himni, analizirat će se rituali u politici, poput nacističkoga pozdrava dizanjem ruke do ustajanja na zvuk himne ili držanja ruke na srcu. Stajati znači biti velik koliko se velik može biti, naznačit će Blagonić. Nepomično stajati, poput stabla, znači otpornost. Pri intoniranju himne kreće zauzimanje jedinstvenoga položaja svih sudionika rituala. Inovacija rituala vrlo je moćna stvar. Biti inovatorom jedne ritualne prakse koju će svi ostali slijediti značilo je za HDZ simboličku potvrdu nacionalnoga liderstva. Ruka na prsima pri slušanju državne himne razlikuje se od rituala za vrijeme slušanja himne Socijalističke Republike Hrvatske. Međutim, umjesto opće prihvaćenosti, ruka na srcu označavala je pripadnost HDZ-u i odanost režimu. Ista se stvar događa i kod IDS-a s uspravnim stajanjem dok svira istarska himna, odnosno svečana pjesma Krasna zemljo. Stajanje ili sjedenje za vrijeme intoniranja istarske himne također određuje stranačku pripadnost IDS-u, a kako moraš ili ustati ili sjesti – politički se određuješ. Nije lako kad Blagonić proučava simboličku političku moć. U svakom slučaju i ovo poglavlje završava tezom da HDZ (promovirajući strah od odcjepljenja, talijanizacije Istre itd.) pomaže IDS-u u učvršćivanju političke moći na regionalnoj razini.

I posljednje poglavlje, „Građani, nemojmo biti ovce, glasajmo za kozu: koza i boškarin u simboličkom sukobu“, izuzetno je zanimljiva interpretacija koze na grbovima, iako koza kao simbol poprima različita obilježja u različitim razdobljima i gledano od različitih interpretatora, ipak ostaje ponajviše istarska, odnosno IDS-ovska jer ta stranka u svojem amblemu ima tri koze, dok grb i zastava Istarske županije kao središnji motiv imaju zlatnožutu kozu s crvenim papcima i rogovima. U taj kulturni bestijarij Blagonić uključuje i *boškarina* kao simbol isprepletenosti hrvatstva i istrijanstva.

U zaključnom razmatranju Blagonić će blago relativizirati simboličku moć/moć simbolike rečenicom „Simbolički sustav nije neoboriv, on ne daje petrificirano, jednostrano viđenje političkog, i svijeta uopće.“ Borba za ideološku legitimnost na području Istre između nacionalnoga i regionalnoga uvelike je, dakle, i simbolička. Njezina važnost proizlazi iz karakteristike, odnosno svojstva simbola, a to je opća razumljivost i razgovijetnost svakom pripadniku nacije ili regije, a da pritom uvjetuje i emocionalnu reakciju. U konačnici zaključuje da se i sami simboli relativiziraju kako se i političke tenzije između periferije i centra smanjuju. Tvrdnju nadopunjuje primjerom o ustajanju predsjednika Hrvatske pri intonaciji svečane pjesme Istarske županije.

Sandi Blagonić ispisao je sveobuhvatnu političko-antropološku studiju o Istri 90-ih godina prošloga stoljeća. Studija je čvrsto strukturirana, potkrijepljena primjerima iz svima nama poznate svakodnevice. U knjizi se svatko od nas može prepoznati i svatko od nas može si postaviti pitanje kada smo bili spremni ustati ili ostati sjediti. Blagonić je u autobiografskom dijelu knjige doslovno i ustajao i ostajao sjediti, ovisno o okolnostima, kontekstu... Međutim, ono što on u svojim tekstovima neovisno o okolnostima i kontekstu ne gubi jest dosljednost i hrabrost. I zbog toga je ova knjiga vrijedna i za nas koji ćemo je čitati, a nismo imali hrabrosti o tome pisati ili javno nastupati u nekom drugom obliku.

Ivona Orlić

***Retrospektiva turizma Istre*, zbral in uredil / sabrao i uredio Metod Šuligoj, Koper-Capodistria: Založba Univerze na Primorskem, 2015., 370 str.**

Retrospektiva turizma Istre je monografija nastala u sklopu projekta Turizam kao zajednička (kulturalna) baština obalnog dijela istarskog poluotoka, koji je trajao od siječnja 2014. do rujna 2015. u okviru Operativnoga programa IPA Slovenija – Hrvatska 2007. – 2013. Projekt je povezoao četiri partnera iz akademskoga svijeta i kulturne baštine (muzejske djelatnosti), i to (1) Univerzu na Primorskem, Fakultetu za turistične studije – Turistico, Portorož, (2) Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija, (3) Hrvatski muzej turizma, Opatija i (4) zavod Mediteranum Piran. Prva je